

Жанрові та стильові особливості жіночого видання «Мета»

Досліджена історія виходу жіночого часопису «Мета» 1908 р. Виокремлено головні жанри журналу. Простежено процес розвитку жіночої преси, зокрема жіночого часопису «Мета», який був органом жіночої організації – українських поступових жінок. Вивчено історичні умови, в яких видавалася жіноча преса та відбувався розвиток жіночих організацій. Згруповано головні тематичні відділи в частини і подана їх характеристика. Встановлено, що журнал був органом часопису опінії активного жіноцтва та пропагував національні традиції. Вивчено кілька номерів журналу та подано ґрунтовну характеристику організації роботи редакції. Проаналізовано головні статті видання та вивчено стилістичні особливості жіночого часопису «Мета». Вивчені головна програма і завдання, які ставили перед собою редактори. Встановлено, що журнал «Мета» мав яскраво виражену феміністичну програму і боровся за жіночі права.

Ключові слова: жіноча періодика, емансипація, жіночий рух.

Вступ. Серед жіночої преси Галичини на особливу увагу заслуговує часопис «Мета», який почав виходити 1908 р. Дослідження головних жанрів цього часопису дає змогу простежити розвиток жіночої преси в Галичині з 1853 до 1939 рр. Визначальні жанрові особливості та стилістика видання важливі для всієї преси в Галичині початку ХХ ст. Розгляд теми дуже важливий для досліджень з історії визвольного руху, історії жіночого руху та розвитку українськомовної жіночої преси загалом, а також для порівняння українськомовної жіночої преси з польськомовною жіночою пресою на Галичині (українська територія). Аналіз української жіночої преси актуальний для досліджень з масової комунікації сьогодні, зокрема для історичного процесу розвитку преси: головних жанрів, тематики, організації роботи редакції, тому що саме ця категорія преси малодосліджена та потребує ретельного вивчення.

Мета наукової статті – простежити процес розвитку жіночої преси, зокрема жіночого часопису «Мета», який був органом жіночої організації – українських поступових жінок. Мета передбачає такі завдання: 1) вивчити історичні умови, в яких видавалася жіноча преса та відбувався розвиток жіночих організацій; 2) дослідити головні жанри видання; 3) згрупувати головні жанри та тематики журналу в типи і дати їм характеристику; 4) дослідити популярні теми, які порушував часопис «Мета».

Постановка проблеми та її практичне значення. Головна проблема нашої наукової статті – відзначити зміни в організації видання протягом виходу у Львові. Практичним набутком розвідки є виокремлення кількох важливих жанрів та статей журналу.

Про часопис «Мета» маємо небагато досліджень. Це пояснюється тим, що деякі дослідники не відокремлюють жіночий рух від загально-визвольного руху, а також не виділяють жіночу пресу в окрему групу. Про журнал «Мета» знаходимо дані в праці «Українські періодичні видання для жінок в Галичині (1853–1939): Анований каталог», який підготувала В. Передирій, а також у статті цієї авторки «Галицька періодика для жінок: становлення, розвиток, проблематика (1853–1939)» [1; 2]. Відомості про засновника і видавця журналу «Мета» довідуємося із праці С. Костя «Нариси з історії західноукраїнської преси першої половини ХХ століття» [3], в якій дослідник не відокремлює жіночу пресу від західноукраїнської. У спільній монографії «Жіноча доля на тлі доби: Літопис жіночого руху у світлі українських видань» В. Передирій, Н. Сидоренко, Т. Старченко зарховують журнал «Мета» до жіночої преси як до окремої групи [4]. В історико-політичному нарисі «Українська журналістика на західноукраїнських землях: державотворча функція, тематичні аспекти (1848–1919)» В. Гутковський, І. Крупський, О. Олексин називають «Мету» патріотичним виданням, навколо якого згуртувались активні жінки [5].

Методи дослідження. У статті використано комплекс загальних і спеціальних методів: метод концептуального аналізу у визначенні базових характеристик жанрів «Мети», компаративний аналіз (порівняльна характеристика головної тематики журналу та основної тематики всієї жіночої преси); функціональний аналіз (щоб розкрити функції жіночої преси, зокрема видання «Мета»). Застосовано наукові прийоми типології і класифікації.

Результати й обговорення. Під час дослідження номерів журналу «Мета» було встановлено, що часопис був органом жіночої організації, порушував на своїх шпальтах важливі суспільно-політичні проблеми, а також заснував головні структурні відділи редакції, які пізніше було організовано в інших жіночих виданнях.

1908 р. почав виходити часопис для жінок «Мета». Це був орган українських поступових жінок [6]. Часопис пропагував активний спосіб життя жінки в суспільстві: «За ініціативою «Кружка» 1 березня 1908 року почав виходити журнал «Мета» – орган поступових жінок. Видавала і відповідальна за редакцію була Д. Старосольська (Шухевич). Журнал прагнув залучити жіноцтво до активної громадської

праці, щоб «жінка могла і сміла забрати голос в усіх загально-людських справах». Видання висвітлювало діяльність жіночих товариств і організацій не лише в Галичині, а й за кордоном [3, с. 171].

Після поразки національно-визвольних змагань почався новий етап розвитку жіночого руху та його преси, в якому галичанки брали активну участь. Вони не пов'язували жіночий рух із соціалізмом. Тому з'являється нове розуміння жіночого питання, зникають поверхові гасла жіночого руху. «Мета» відходить від застарілого розуміння ролі жінки в суспільстві до практичного, більш дієвого. З'являється нове усвідомлення жіночої ролі у суспільстві: жінка не повинна стояти осторонь суспільного життя, вона повинна активно боротися за свої політичні та громадські права.

Часопис був розрахований у першу чергу на провідниць громадських жіночих організацій та міську інтелігенцію. У програмній статті часопису «Мета» йшлося про те, що видання сприятиме залученню жіноцтва до активної громадської праці. Редакція пропагувала ідеї емансипації, шлях рівноправності жінки вона бачила у підвищенні культурного, духовного розвитку. Цей журнал вперше в Галичині став жіночим виданням з яскраво вираженою феміністичною програмою. На його сторінках широко висвітлювалася культурно-просвітницька й організаційна робота громадських жіночих організацій, друкувалися балади, кореспонденції, замітки. У часопису був оглядовий відділ «З історії руху українського жіноцтва в Галичині», вміщений, зокрема, і в першому числі видання, в якому було викладено коротко історію жіночого руху і подано розповідь про визначних його діячок.

На шпальтах видання неодноразово порушується питання жіночої емансипації в Галичині. Наприклад, про це йдеться у програмній статті видання «Ідеї емансипації жінки» [7], надрукованій у другому числі видання. Авторка за криптонімом «Д.С» розглядає природне покликання жінки до подружнього життя. Водночас вона порушує іншу важливу проблему – безглуздість законів про материнство, згідно з якими мати не може належно виховати своєї дитини, а відповідальність лягає на жінку тільки за недогляд малечі. Окрім того, у суспільстві засуджувалися нешлюбні діти, які не мали таких самих прав, як інші діти. Вони вважалися байстрюками і не могли претендувати на гідне місце у суспільстві. А відповідальність знов-таки покладалася тільки на жінку.

Ці публікації відтворювали повну картину важкої жіночої долі на західноукраїнських землях. Публікувалися замітки про українську громадську жіночу організацію на Буковині, кореспонденції про віча,

які скликав польський «Комітет урівноправлення жінок», про відзначення 25-річного ювілею товариства «Вісник дам» у Львові. Важливий відділ «Мети» – «З жіночого руху» [7], в якому редакція друкувала інформацію про роботу жіночих гуртків у селах та містах Галичини, ознайомлювала своїх читачок з діяльністю жіночих організацій у світі. Висвітлювалися важливі події з життя закордонних організацій, обговорення громадянських прав жінки на Конгресі жінок у Парижі, засіданні Жіночої кооперативної гільдії в Англії. Публікувалися на шпальтах «Мети» статті Клари Цеткін, її доповідь, виголошена на міжнародній конференції «Жіноче питання та соціалізм», в яких сформульовані теоретичні засади розвитку жіночого руху у світі. В. Цеплер у статті «Завід і жіноча душа» простежив вплив професійної праці на духовний розвиток жінки.

Темі емансипації, несправедливого ставлення до жінки присвячено чимало статей «Мети». На шпальтах видання використовувалися різні журналістські жанри: траплялися замітки, огляди, статті. Усі публікації «Мети» об'єднують в кілька частин: 1) літературну; 2) публіцистичну; 3) оглядову; 4) нарисову; 5) інформаційну; 6) рекламу й оголошення.

До першої частини зараховуємо всі літературні твори, надруковані у «Меті». Літературна частина традиційна для часописів західноукраїнської періодики, посідає доволі вагоме місце у «Меті». На шпальтах часопису друкуються поезії Уляни Кравченко, Христі Алчевської та інших молодих авторів. Наприклад, у другому числі видання опубліковано кілька поезій Уляни Кравченко та її роздуми про жіночий рух за назвами «Сонет», «З руху галицьких жінок», а в іншому номері надрукований вірш Христі Алчевської «До сестер», в якому вона звертається до жінок, щоб проснулись і почали активно боротися.

Редакція часто друкувала ті поезії, які були присвячені долі жінки в Галичині, чи ті, які підтримували жінку у її важкій повсякденній праці. Поезія Х. Алчевської звернена до сестер-українок, яких називає «незнаними тихими похилими квітами», що страждають у думках і постійно сумують, плачучи. Літературних творів на сторінках часопису чимало: оповідань, поезій, які закликають бути не байдужими до долі жінки. Редакція віддавала перевагу друку малих літературних форм, тому повістей та романів на шпальтах часопису немає. У «Меті» великі літературні твори друкувалися рідко.

До другої, публіцистичної, частини зараховуємо ледь не всі публікації з історії жіночого руху, в яких розповідається про закордонний досвід, а також так звані передові статті, чи програмно-ідейні, де ідея емансипації була головною, порушувалися конкретні жіночі про-

блеми, обговорювалися різні жіночі питання. Публіцистична частина вміщувала дописи жінок із різних куточків України. Наприклад, однією із програмних статей про ідеологію жіночого руху була публікація «Ідеї емансипації жінки», присвячена економічному поступу: «Жінки згори призначені і виховані для подружнього життя, мусіли поза тим життєвим досвідом забезпечувати свого основаня, і так бачимо, що економічні згляди рішили про судьбу жінки, про її суспільне становисько, а тим самим причинили опрокинення із морального сну» [7, с. 1]. Автор статті бажала залишитися невідомою, підписавшись криптонімом, і можна тільки здогадуватися, що нею є Дарія Старосольська, яка редагувала журнал.

Інша стаття «Жіноцтво на Буковині» невідомого автора у другому числі часопису розповідає про жіночий рух на Буковині. Стиль викладу – публіцистичний. У статті гостро порушується інша проблема – проблема активної діяльності жінки в жіночих організаціях. Авторка з боєм згадує про суспільні стереотипи, які панують у суспільстві. У статті постає образ жінки – «газдиня дому» (зневажливо! курсив мій. – М. П.). Публікації властива підвищена емоційність, виражена у скептичному ставленні суспільства до жінки. Уперше відбувається переосмислення жіночої суспільної ролі. Жінка – не тільки мати чи господиня дому, а насамперед жінка, що потребує духовного вдосконалення: «Недавні ще часи, як у нас ніхто і не мріяв про якусь організацію жінок, газдиня дома тай тільки, а й ті, що покидати батьківську стріху, щоби пошук хіба яко учительне ж виход поза сферу тісного світогляду винесеного з дому, що свідчити, збори віча, се справа, котрі ні раз не повинні займати уми жінок. Жінка поза своїми домашніми заняттям потребує духовного корму ніхто про се не журивсь» [7, с. 4].

Стаття «кричить» про духовну потребу жінки у розвитку, освіті чи самоосвіті. Суспільство ще не готове до революційних зрушень – головна ідея публікації. Про працю жіноцтва довідуємося з невеликої публіцистичної замітки «Праця жінок», надрукованої у п'ятому числі часопису. Редакція після короткої інформації подає промови відомих жінок, що виступали на Віденському конгресі. Особливо відзначалося, що були присутні молоді дівчата віком 14 років як зміна жіночого покоління. З короткої публікації не просто довідуємося, що відбувся конгрес, а й дізнаємося про захоплення редакцією цією подією, підтримку часопису німецьким жіноцтвом.

Велику увагу двотижневик приділяв питанню освіти. На його сторінках було опубліковано кореспонденцію К. Лозенкової про стан середньої та вищої освіти на українських землях Росії, замітку про

обговорення учасниками Всеслов'янського з'їзду прогресивної академії молоді, що відбувся у Празі, циркуляри російського міністра про заборону жінкам навчатись у вищій школі. Створення дитячих закладів («захоронок»), що могли б протидіяти польським жіночим монастирям у їхньому намаганні поширити свій вплив на українських дітей, – головна проблема кореспонденції «До організаційної роботи».

Третя оглядова група матеріалів складається з невеликих публікацій (заміток), у яких наявна інформація про закордонні новини, тобто про жінок світу та їхній жіночий рух. Оглядові публікації – короткі за обсягом пресові матеріали, що друкувалися у рубриці «Заграничний огляд». Прикладом оглядового тексту є невелика публікація у другому числі часопису «Заграничний огляд: Швеція, Норвегія» Ч. Кароліни, який був підписаний тільки ім'ям та скороченням прізвища авторки. Закордонний огляд публікувався майже у кожному числі видання. Це невеликі за обсягом публікації, в яких здійснювався огляд головних новин із-за кордону. Редакція повідомляла своїм читачкам про новини з-за океану для піднесення жіночого духу, а також для аналізу світового досвіду у жіночому питанні. Оглядовий блок можна вважати прототипом сучасного жанру огляду закордонної преси.

Інформаційна група матеріалів є найбільш поширеною у виданні. Це короткі інформаційні публікації про політичне, культурне чи літературне життя Галичини, різні святкові заходи. Матеріали мають загальний характер, хоча редакція повідомляє про конкретні події. Важливих подій у кожному числі згадувалося кілька. Поширеними серед інформаційних матеріалів були короткі публікації на політичну тематику. Це була важлива проблема для жінок, які на той час ще не мали виборчого права. Статті про політичні права жінок посідають важливе місце серед усіх матеріалів часопису. Наприклад, автор короткої інформаційної замітки «Шевченкові обходи» не просто повідомляє про подію, а й дає їй якісну оцінку: «Львівська громада обходила цього року торжество пам'ять смерти нашого генія. Всі товариства, читальні та шкільна молодь урядили концерти, щоб спом'янути його піснею...» [6, с. 4].

Матеріали політичного характеру друкувалися ледь не в кожному номері часопису. У «Меті» було гостро порушено проблему «жінка і політика», питання участі жінки у політичному житті. У статті «В полі виборчої боротьби» Анни П. висвітлюється проблема виборчого права для жінок як важлива у Галичині. Жінки активно включилися в боротьбу за свої політичні права. Велика кількість інформаційних заміток на політичну тематику свідчить про перехід жіночого руху

на політичний рівень. У тому ж таки числі на наступній сторінці надрукована інформаційна замітка політичного характеру «Ще в справі послідних виборів» Кароліни Ч., в якій порушується проблема жіночої участі у виборчій кампанії.

Часопис висвітлював на належному рівні резонанс у Галичині справу М. Січинського – українського студента, який здійснив замах на намісника Галичини графа Потоцького. Про Січинського подано статтю «За людську кривду». Такий жвавий інтерес видання до цієї справи можна пояснити тим, що самі читачі просто були зацікавлені нею, вимагали від редакції якомога більше інформації. Про перебіг слідства публікувала свої нариси К. Малицька, було надруковано низку інших статей про цей терористичний акт. Гнівні звинувачення на адресу кривавого царського режиму звучать у маніфесті Л. Толстого «Не можу мовчати», в якому висловлене обурення немилосердною владою.

Інший характер мали інформаційні публікації, що друкувалися у редакційній рубриці «Всячина від редакції» [8] у кожному числі часопису. У цій рубриці знаходимо відкрите листування редакції зі своїми авторами, які надсилали до редакції твори, наприклад, «Всячина, переписка з редакцією Уляни Кравченко». У цьому номері подано невелику замітку про книги «Відозва в справі книжок – уложення Просвітнього Кружка», в якій повідомлялося про роботу організації «Просвітній Кружок». Замітка коротка, проте редакція висловлює своє захоплення цією подією. Це була перша спроба редакторів подати бібліографічний відділ, характерний для багатьох жіночих часописів.

Ще одним популярним жанром, властивим усій жіночій пресі Галичини на різних етапах її розвитку, є нарис про відомих жінок. Зважаючи на склад аудиторії, автори передбачали зацікавлення аудиторії життям знаменитих жінок. До такого популярного жанру авторки вдавалися задля поширення ідей жіночого руху, щоб на прикладі біографій відомих подвижниць закликати жінку до боротьби, до свого інтелектуального, духовного і морального розвитку. На особливу увагу заслуговує нарис, надрукований у п'ятому числі видання «Нариси про Кобилянську». У публікації наголошується на тому факті, що відома письменниця за походженням не українка, проте вона є щирою патріоткою, подаючи добрий приклад українському жіноцтву.

Іншу частину матеріалів «Меті» становлять реклама та оголошення. Вони розташовувалися наприкінці кожного номера. Графічно реклама обводилася рамкою-прямокутником, де вміщувався текст. Реклама і оголошення у другому числі оформлені ще примітивно, на-

приклад: «Кущак і Зубік у Львові, вул. Галицька. Поручають на біжучий сезон найновіші вовняні і шовкові матерії на блюзки і сукні, перконі, полотенця, полотна, шифони і столову білизну» [7]. Інколи в рекламах і оголошеннях подавалися ціна й адреса рекламодавця.

Висновки. Отже, розглянувши жанрові особливості жіночих матеріалів «Мети» (вибіркові числа), робимо висновок, що публікації часопису нагадують сучасний журналістський доробок поважного видання, в якому добре представлені публіцистика та літературна частина. Серед популярних жанрів, що їх було використано авторами «Мети», такі: нарис, публіцистична стаття, інформаційна замітка, огляд і рекламне повідомлення. В аспекті жанрових особливостей цього часопису важливо виокремити розвиток реклами та оголошень як довідково-інформаційних жанрів, що будуть наявні у всіх жіночих виданнях до 1939 р.

Тематика часопису багатогранна: від політичних статей до історичних розвідок; від проблемних статей до патріотичних заміток; від статей про духовну потребу жінки в реалізації до матеріалів про боротьбу жінки за свої права та активну громадянську позицію. Тематично-жанрове наповнення часопису поділяється на такі важливі частини: літературна (вірші, проза, творчий доробок дописувачів та читачів), публіцистична (передові, програмні, проблемні статті з жіночого питання), інформаційна (короткі публікації про громадські свята та акції), оглядова (кореспонденції про закордонний досвід подібних жіночих товариств та жіночих видань), довідкова (реклама та оголошення). У журналі засновуються такі важливі відділи: кореспонденція з читачами, міжнародний відділ (досвід світового жіноцтва), порадицький відділ (довідкові матеріали, з яких можна було дізнатися багато корисного чи поставити запитання до редакції, щоб отримати відповідь). Велике значення мають передові статті як головний жанр усєї жіночої періодики, а також програмні та проблемні статті. Часопис порушував проблему жіночої освіти, жіночих політичних прав, духовних потреб жінки, жіночої активності.

Журнал «Мета» мав свої стилістичні особливості, адже на його шпальтах статті друкувалися тими говірками, які в цей час переважали серед населення. Характерним є, зокрема, використання букви «і», закінчення «іі», заміни літери «i» на «і» як закінчення (наприклад, *Буковині, млодіж*), вживання багатьох польських слів, а також непрямих зворотів «урядили концерти» (влаштували, організували концерти), «спомнути словом» (згадати словом).

«Поява «Мети» пожвавила діяльність громадського жіночого життя, стала ініціатором скликання у грудні 1908 року у Львові з'їзду

українського жіноцтва. З'їзд закрив тижневик з тією метою, щоб розпочати видання нового часопису на значно вищому рівні. Час видання «Мети» можна вважати періодом становлення української жіночої преси в Галичині» [4, с. 48].

Подяки. Хочу висловити подяку Варшавському інституту польської історії, а також дослідниці Катаржині Дормус; дослідницям Валентині Передирій, Надії Сидоренко, праці яких стали в пригоді під час написання цієї наукової статті.

1. *Українські періодичні видання для жінок в Галичині (1853–1939)* : [анотований каталог] / укл. В. А. Передирій. – Львів, 1996. – 191 с.

2. *Передирій В.* Галицька періодика для жінок: становлення, розвиток, проблематика (1853–1939) // Зб. праць науково-дослідного центру періодики. – Львів, 1995. – Вип. 2. – С. 44–63.

3. *Кость С.* Нариси з історії західноукраїнської преси першої половини ХХ століття / С. А. Кость. – Львів, 2002. – С. 171, 174.

4. *Передирій В.* Жіноча доля на тлі доби: Літопис жіночого руху у світлі українських видань / В. Передирій, Н. Сидоренко, Т. Старченко. – К., 1999. – 120 с.

5. *Гутковський В. В.* Українська журналістика на західноукраїнських землях: державотворча функція, тематичні аспекти (1848 – 1919). Історико-політичний нарис / В. В. Гутковський, І. В. Крупський, О. М. Олексин. – Львів : Вільна Україна, 2001. – 136 с.

6. *Мета.* – Ч. 1. – 1908.

7. *Мета.* – Ч. 2. – 1908.

8. *Мета.* – Ч.5. – 1908.

9. *Григораш Б.* Журналістика в термінах і виразах / Б. Григораш. – Львів, 1974. – 294 с.

Подано до редакції 23. 10. 2014 р.

Pavlyukh Mariya

Genre and stylistic features of the women's magazine «Meta»

The history of output of the women's magazine Meta of 1908 is studied. The main genres of magazine are selected. The process of development of the women's press is traced, in particular a women's magazine Meta, which was the body of women's organization – «the Ukrainian progressive women». The historical terms in which the women's press was published and there was development of women's organizations are studied. The main thematic rubrics are grouped in parts and their description is given. It is found out that the magazine was the body of public opinion for active women and it propagated the national traditions. A few numbers of the magazine are studied and the detailed description of organization of work of the magazine staff is given. The main articles of the women's magazine are analyzed and its stylistic features are studied. The main program and tasks of the magazine staff are researched. It is found out that the magazine Meta had the brightly expressed emancipation program and fought for women's rights.

Keywords: women's periodicals, emancipation, feminist movement.

Павлох Марія

Жанровые и стилевые особенности женского издания «Мета»

Исследована история выхода женского журнала «Мета» 1908 г. Выделены основные жанры журнала. Прослежен процесс развития женской прессы, в частности женского журнала «Мета», который был органом женской организации – украинских поступовых женщин. Изучены исторические условия, в которых издавалась женская пресса и происходило развитие женских организаций. Сгруппированы главные тематические отделы издания в части и подана их характеристика. Установлено, что журнал был органом общественного мнения активных женщин и пропагандировал национальные традиции. Исследованы несколько номеров журнала и подана характеристика организации работы редакции. Проанализированы главные статьи журнала и изучены стилистические особенности женского журнала «Мета». Исследованы главная программа и задания, которые ставили перед собой редакторы. Установлено, что журнал «Мета» имел ярко выраженную феминистическую программу и боролся за женские права.

Ключевые слова: женская периодика, эмансипация, женское движение.